

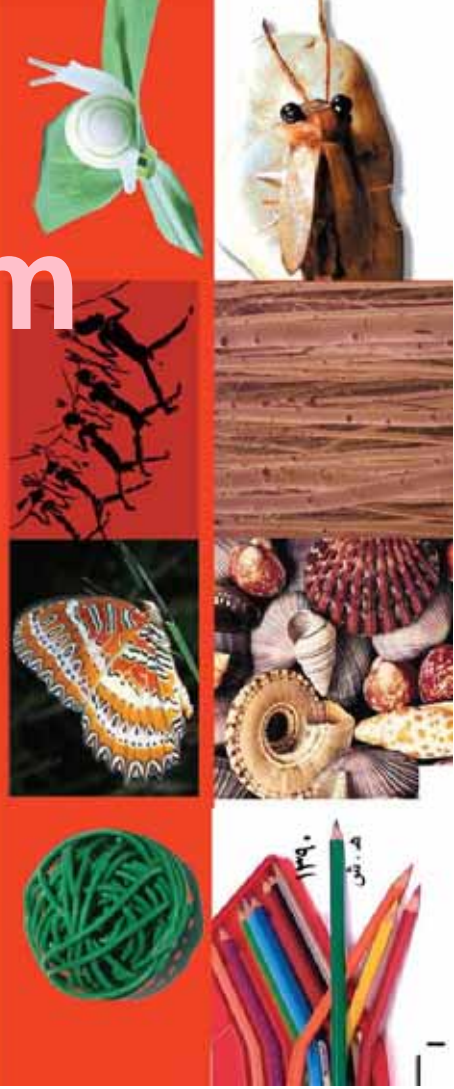
د پوهنې وزارت

د تعلیمي حساب، د جوړونکو، د روزنې او د مسلک د مرکز معیبت
د تعلیمي تعلیم د پراختیا او د نوي ګیلونو د تالیف عمومي ریاست

A R

ټولګه اووم

د رسمي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري.
په بازار کې یې اخیستنه او خرڅونه په ګڼګڼه منع ده.
له سر غږوونکو سره قانوني چلند کېږي.

Ketabton.com

د افغانستان اسلامي جمهوریت
دوهي وزارت
د پوهني وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزني او د ساينس د مرکز معييت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

هغه په اووم ګی

د چاپ کال ۱۳۹۰ هـ. ش

الف

مؤلفان:

سید انور میچنخیل د هنرونو د دیارتمنت علمی غړی
محمد غالب الله یار د هنرونو د دیارتمنت امر

علمي او مسلکي اديتور

سید انور میچنخیل

د ژبې او اديتور اديتوران

محمد قاسم هیله من د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د پروژې غړی.

مولف محمد سهراب دیدار

د ایډیټ مسلکي کمیټه

پوهنمل عبدالرحی فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د پوهنځي وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون بنوونکی

عاطفه شبنم عارفی د هنر بنوونکي

دیني، سیاسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي

- دکتور محمد یوسف نیازی

- حبیب الله راحل د پوهنځي وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې

د څارنې کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د بنوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین

- دکتور شېرعلي ظریفی د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول

- د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

طرح او ډیزاین

رحمت الله غفاري

ع

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري هر بچی پي قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی د بلوڅو د اړیکو
د پښتون او هزاره وو د ترگمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي هم ایماق، هم پشه بان
دا هیواد به تل ځلیري لکه لمر پر شنه اسمان
په سینه کي د اسیا به لکه زره وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهني د وزير پيغام گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکي دی چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولني د اړتياو له مخې رامنځته کېږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رښانه انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې ټکي زياتې شوي دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدرسي پلان برخه گرځېدلي ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لویو او زامنو په پاکښته ښوونه او روزنه کې پر له پسې گامه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برابروي وړ په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعليمي نصاب په رښانه پلي کولو کې خپل مسؤليت په رښتوني توگه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ، د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولني د څرگندو اړتياو له مخې پراختيا ومومي. په دې ډگر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رښانه وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې ښې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو، تدوين او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې ښې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق
فاروق وردگ
د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

لړلیک

مخ	سریک
۱	۱
ګرښه او یا خطونه	
۲	۲
په خطونو انځور کړي	
۳	۳
په افغانستان کې له اسلام نه مخکې د هنر تاریخ	
۴	۴
له هنري وسیلو سره اشنایي	
۵	۵
شکل ، سطح او حجم	
۶	۶
په ګوتو ټاپه کول	
۷	۷
شکل (سطح او حجم)	
۸	۸
د ډبرو دورې هنر	
۹	۹
د سیمې کړي جوړول	
۱۰	۱۰
له میوي څخه د ډک لوبښي انځورول	
۱۱	۱۱
د دین التهرین، ایران او لرغوني مصر هنرونه	

۲۷

له رس ختي څخه د حجمونو جوړول

۱۲

۲۹

د خپلي خوښي د فصل انځورول

۱۳

۳۱

له رس ختي څخه د کوتو د فشار په طريقه د حجم جوړول

۱۴

۳۳

د هند، لرغوني چين او جاپان هنرونه

۱۵

۳۵

جوړښت يا بافت

۱۶

۳۷

د خټينو حجمونو رنگه کول

۱۷

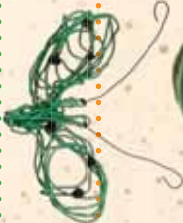
۳۹

د لرغوني يونان او لرغوني روم هنرونه

۱۸

۴۱

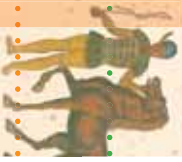
د بيلو بيلو سيمي حجمونو جوړول

۱۹

۴۳

د مسيحيت هنر

۲۰

۴۵

له طبيعي موادو څخه د لاسي کارونو جوړول

۲۱

۴۷

د افغاني هنرمندانو پيژندل

۲۲

کرنبه او یا خط

خط څه شي ته وايي؟ په خپل چاپیریال کې کوم خطونه وینئ؟

د کاغذ په پاڼې یوه کرنبه و کارې، هغې نښې ته چې د پنسل له نوکې څخه پر سپین کاغذ پاتې کېږي، ټکي یا نقطه ویل کېږي. د یوه کاغذ پر مخ د انسان د لاس حرکت خط جوړوي چې د ټکو یا نقطو مجموعه ده. که د دواړو لاسونو ورغوي سره و نیلوه، د دواړو لاسو تر منځ یو نوی خط لیدل کېږي. که لاسونه سره جلاکړو، هغه له منځه ځي. د ځمکې او آسمان تر منځ یو خط لیدل کېږي چې د ((افق)) په نوم یادېږي. دا خط د سمندر په خواکې په بڼه توگه د لیدلو وړ دی. هر څومره چې کښته او پورته ولاړ شوه، د سمندر خط هم زموږ سره ځي او راځي. له دې امله د افق خط د انساني دید د ارتفاع

(۱) الخور) مستقیم خطونه)

له نظره تغير کوي. د بېلو بېلو شیانو او موجوداتو په څنګ کې یو خط لیدل کېږي چې کولای شو د هغه په واسطه د هر شي شکل وښیو. کولای شو چې غر، الوتونګي، مڼه، کور، موټر، کښتۍ، الوتکه او داسې نور په بېلو بېلو

(۲) تصورات شوي خطرته

خطونو وښیو.

هغه خطونه چې مورز په خپله شاوخوا کې وینو مختلف ډولونه لري، کولی شو چې هغه په درو برخو وریښو. ۱- مستقیم خط ۲- منځني خط ۳- منسکر خط (مات شوی خط) ۱- ۲- ۳- شکلونو ته وګورئ

(۳) شکل، منځني خط

تمرین:

- ۱- په طبیعت او خپل چاپیریال کې د مستقیمو خطو ډولونه پیدا کړئ.
- ۲- د منځني خطونو نمونې په طبیعت او خپل چاپیریال کې پیدا کړئ.
- ۳- بیل بیل منکسر خطونه په طبیعت او چاپیریال کې ولټوئ.
- ۴- د عمودي، افقي، مایل او مستقیمو خطونو نمونې په کومو ځایونو کې وټئ.
- ۵- ډول ډول خطونه چې مو پیدا کړل، بیا یې سره پرتله کړئ.

په خطونو انځور کړي: ایا د انځورولو لپاره په لومړي سر کې باید باید ځانگړي موضوع په پام کې ولرو؟

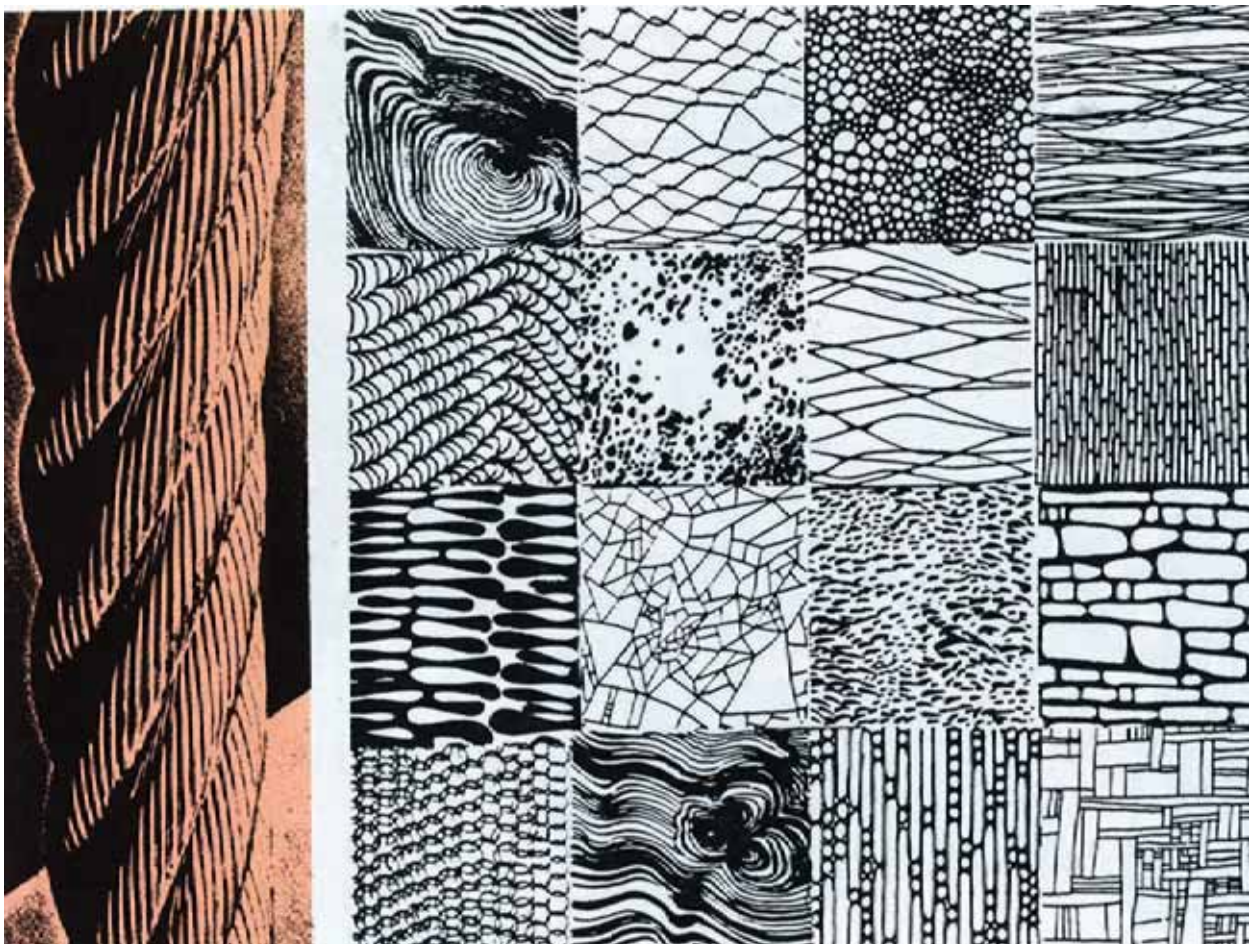

د خطونو په مرسته بڼکلي شکلونه انځورولای شو: یو ساده خط انتخاب کړئ او هغه د نورو خطونو په مرسته داسې بشپړ کړئ چې ستاسې د خوښۍ انځور رسم کړي. ددې کار لپاره د خط شکل او دهغه حالت ته باید په ډیر غور او دقت پاملرنه وکړئ.

د خطونو په لیدلو د کوم شکل په فکر کې لورېږئ؟ دنورو خطونو په زیاتولو سره یو شکل رسامې کړئ، ترڅو هغه شی چې تاسې په خپل ذهن کې مجسم کړی دی، ووبښئ.

ددې کار لپاره کولی شئ، خپل کاغذ بېلو خواو ته تاو کړئ. کیدای شي چې له کومې بې زاوېي څخه یو مناسب شکل پیدا کړئ، وروسته هڅه وکړئ چې هغه د خپلې خوښې په شکل بدل کړئ.

د هغې د بشپړولو لپاره د موضوع جزئیات په لومړني خط وریات کړئ او خپله طرحه بشپړه کړئ. بیا هغه په خپله خوښه رنگه کړئ.

تمرین:

- ۱- به پیلو بیلو منحنی خطوطو د خپلې خوښې شکل رسامې کړئ.
- ۲- د مات شویو خطوطو (منکسر) څخه په گټه اخیسته ډول ډول شکلو ته انځور کړئ.
- ۳- د عمودي، افقي او مایل مستقیمو خطو څخه ابتکاري شکلو ته جوړ کړئ.

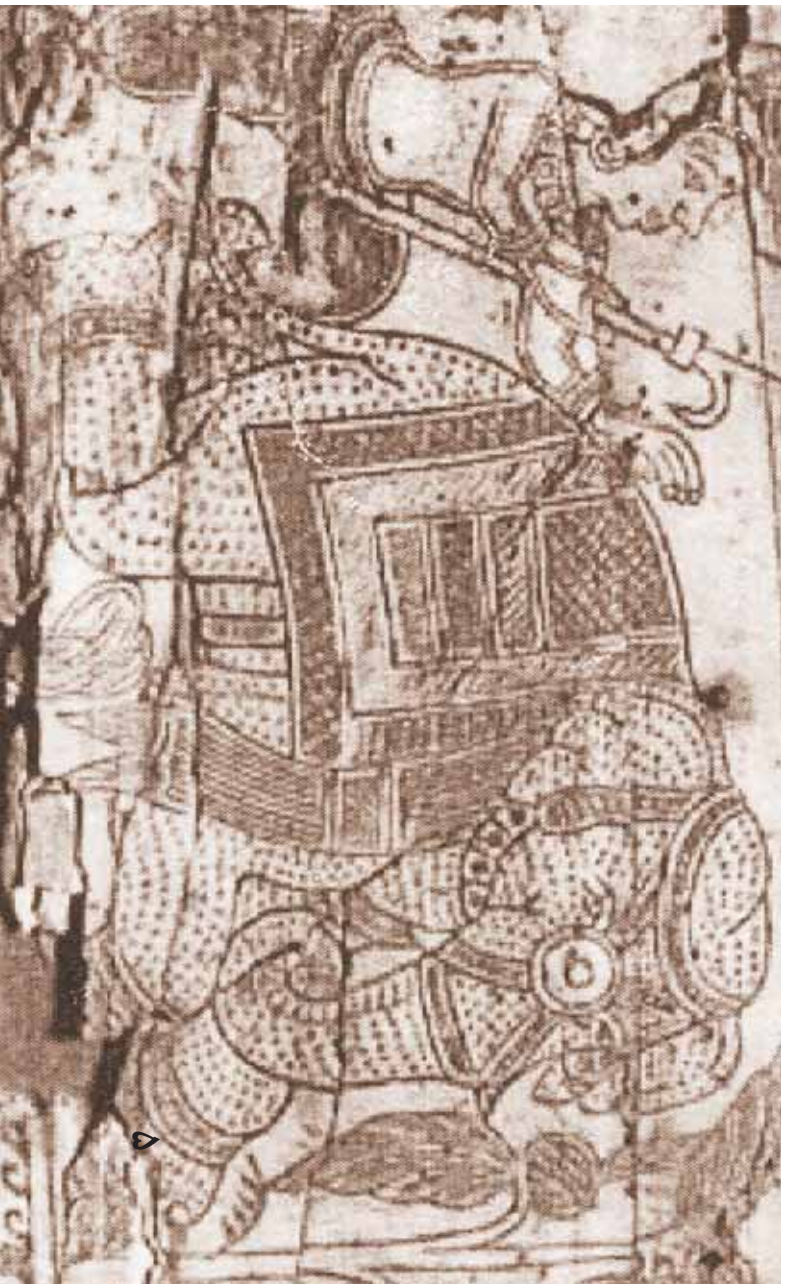
د افغانستان د هنر تاریخ د افغانستان د لرغونو اثارو په هکله معلومات لری؟

(۱) التورن د صالح له جنس څخه د
میزوره وړه پینه.

د افغانستان ډیر پخواني انساني وسایل د ((ډبرو په لومړۍ)) دورې پورې اړه لري چې د غزني د (زاور) په دښته کې کشف شوي دي. دا وسیلې د اوسنیان او چقمق له ډبرو څخه جوړې شوي دي چې تاریخ یې له میلاد نه مخکې سلو زرو کالو ته رسیږي.

(۲) التورن په بگرام کې د لاس ته راغلل
اثارو لاندو، CMJ ۸۷۳

تیرونه، د جهرو همستی او تیري جهري یا په طبعي شکل او یا د انسان په لاس جوړي شوي او په کار وړل شوي دي. ددې وسيلو جوړول د جهرو پخوانيو زمانو انساني مهارت شميرل کيږي.

د جهرو د منځنۍ دورې ټولني په غارونو کې اوسيدلي. د انسانانو د ژوندانه ارزښتمن اثار چې د سمنگانو د ((اډاکيرک)) او ((هزار سوم)) په غارونو کې پيدا شوي دي، په زړه پورې اثار دي چې د جهرو په منځنۍ دورې پورې اړه لري. په افغانستان کې د لومړنيو انسانانو د ژوندانه جهرو په زړه پورې اثار دي. په دې غارونو کې د کار په وسيلو سريره د خطوطو او نقاشيو نموني هم ليدل شوي دي. ځينې پوهان په دې باور دي چې دا پيچلي او په يو بل پورې تړلي خطونه په افغانستان کې د نقاشۍ او رسم الحظ

(۳۱) انځور) د مرمرو په جهرو کې کيڼل شوی.

لومړنۍ نمونې دي چې په دې غارو کې کشف شوي دي. ددې اثارو تاریخ له میلاد نه مخکې د شلو زرو نه تر پنځو سو زرو کالو پورې رسېږي. د بدخشان د کور په دره کې ځینې کشف شوي اثار د جهرو په نوي دورې پورې اړه لري. په دې دوره کې په صیقل شوو جهرو سرسیره د مذهب علامې هم لیدل شوي دي. د مړو د ښخولو له طریقې څخه داسې معلومېږي چې ددې حوزې انسانان د عقیدو او معنوي مراسمو درلودونکي وو.

۵) انځور لاس بند د حيوان په انځور
په بخشان

۶) انځور د جواهر او صنایع د مراح
کندن کاري

يو زرو کلونو ته رسېږي.
سره توپير درلود. ددې کشف شوو اثارو تاريخ له ميلاد نه مخکې
وړونو کشف کيدل د هنر د پراختيا بنسټ ټوټه دې دا مهر ونه په
ټبر مهارت سره جوړ شوي دي. کورنيو مهرونو د اميرانو له مهر و
د فارياب ولايت د ((دانشلي)) په سيمه کې د مهرونو او
وړونو کشف کيدل د هنر د پراختيا بنسټ ټوټه دې دا مهر ونه په
تاريخ يې له ميلاد څخه مخکې درې زره کالونو ته رسېږي.
د بلخ په ((ای خانم)) کې د بنسټو جوړولو او په هغې کې د نقشونو
دانځورولو مهارتونه په افغانستان کې د هنر د پراختيا يو بل پړاو بلل
کېږي. سربيره پردې په بلخ او ای خانم کې په زياته اندازه بنسټه يې
گيا سونه چې شاوخوا يې په بنسکلو او رنگه نقشونو او انځورونو
بنسکلي شوي، کشف شوي دي. په همدې سيمه کې يو ورژني
لويغالی (سټيوم) چې په څلور ضلعي ټبرو باندي فرش دی، کشف
شوی دی. هغه څه چې دای خانم دريځ له نورو ساحو څخه جلا
کوي دا دي چې د لومړي ځل لپاره د يونان او يونان- باختري هنر
د مجسمو په جوړولو کې د ودانيو د کار وسيلې، د بنسکلا سامان
او الې ليدل کېږي چې د هغو تاريخ له ميلاد څخه وړاندي لومړۍ
او دويمې پيړۍ ته رسېږي. ((طلا تپه)) د افغانستان يوه بله لرغونې
سيمه ده. له طلا تپې څخه په بنسکلو بڼا بنسټه ټبر ايتونو جوړ شوي

له یوویشستو زرو څخه زیات طلايي اثار کشف او تر لاسه شوي دي. دا هنري اثار ډیر زیات ارزښت لري. د ونو پانچي، د هوسۍ، مجسمه، ډول ډول لاس بندونه چې په لاجوردی، زمیو، ښکلي شوي دي، په دي لرغونو اثارو کې شامل دي.

یوه بله سیمه چې د افغانستان د هنر په تاریخ کې ځانگړی ځای او ډیر ارزښت لري، هغه د بامیانو سیمه ده، د بامیانو ولایت د افغانستان په مرکز کې پروت دی. د بودا لویو مجسمو چې په ټوله نړۍ کې ساری نه لري دي سیمې ته ښکلا ور بخښلې وه چې د ((صلصال)) او ((شمامه)) په نوم یادېږي. نوموړي اثار د درېمي او څلورمې میلادي پیړیو شهکارونه دي. د الوېي مجسمې د گنداھارا او یونان- بودايي گډ هنري ترکیب دی. په نړۍ کې د لومړي ځل لپاره د بامیانو په مغارو کې د انځورولو په موخه له روغني رنگ څخه گټه اخیستل شوې ده.

په بگرام کې د کشف شویو اثارو هنري ارزښتونه د افغانستان د هنر په تاریخ کې ټاکلی ځای لري.

د بودانسانسپه او دښکلې څېرې لرونکي مجسمه په هله کې جوړه شوي ده. ددې دورې آثار د گنداھارا د مکتب په نوم یاد شوي دي. د گنداھارا په مکتب کې معنویت له هند او مادیت له یونان څخه اخیستل شوي دي. ددې اثارو تاریخ څلورمې، پنځمې او شپږمې میلادي پیړیو ته رسېږي.

(١ انځور) بهرنیوزوکي- جوړه شوی کاسه د اوبنکو د څاڅکو طرح

تعمیرین:

ایا ستاسو په چاپیریال کې، لرغوني اثار پیدا شوي دي؟ په دي اثارو کې کوم شیان شامل وو؟

له هنري وسيلو سره اشنايي

د نقاشۍ او لاسي کارونو د فعاليت د سرته رسولو لپاره
 کومو شيانو ته اړتيا لري؟ په کومو وسيلو کولای شئ نقاشي
 وکړي؟
 د لاسي کار د جوړولو لپاره له کومو شيانو څخه گټه
 اخلي؟

خيالي او ذهني مفکورې د نقاشي، انځورگرۍ او لاسي کار په شکل
 سرته ورسوي او هغه نورو ته وښيي. د نقاشۍ او د لاسي کارونو د جوړولو
 لپاره له بيلو بيلو وسيلو څخه گټه اخيستل کېږي. که د نظر وړ مواد نه وي، نو
 گډاي شي نوري وسيلې يې په ځای و کاروو. يا هغه ته ورته وسيلې جوړې
 کړو. مثلاً د نقاشۍ په آبي رنگونو معمولاً له مويک قلم څخه کار اخيستل
 کېږي. کولای شو په گوته، سفنج او يا هغه مويک قلم چې په خپله مو جوړ
 کړی وي، په آبي رنگونو انځورگرې يا نقاشي وکړو. تاسې فکر

۱) انځور، رنگ، پينسلونه

وکړئ چې د نورو کومو شيانو په واسطه کولای شو په ابې
 رنگونو نقاشي وکړو؟ هغه وسيلې چې د هنري کارونو لپاره
 کارول کېږي، په درو برخو وېشل کېږي:

۱- هغه وسيلې چې اثر يا نښه يې پاتې کېږي، لکه: پينسل، رنگه
 پينسل سکاره، سپايي، ابې رنگونه، روغني رنگونه او... رنگه
 جوهر، ابې او روغني رنگونه معمولاً د مويک قلم په مرسته د

نقاشي او رنگه کولو لپاره کاروي.

۲) انځور، ابې رنگ، مويک او
 د اوبو گلاس

۲) انځور ابي رنگ، مویک قلم او د اوبو لوبښی

۲- هغه وسیلې چې ښه پرې ایښودل کېږي، لکه: کاغذ، مقوا یا پتلا کاغذ، رخت یا تکه، خټه، کودی، طبعی مواد(د ونو پلټي، د الوتو نڅو ښکې، لرگي، ډبره، ...) مصنوعي مواد (نڅ، سیم ...) چې د نقاشی او د لاسي کارونو د جوړولو په وخت کې کارول کېږي.

۳- کرمکي وسیلې، لکه: د طراحی یا انځورگرۍ تخښه، خط کش، پینسل تراش، پینسل پاک، د اوبو لوبښی، د ترس کاغذ لږ څه شفاف کاغذ، بیاتي، سلینت، شکاسټیب، ورنس ... چې د رسامی، نقاشی، رنگه کولو او لاسي کارونو په برخه کې یې کاروي. دا وسیلې کار اسانوي، خو نشتوالی یې د فعالیت د سرته رسولو مانع کېدای نشي. دهغو وسیلو چې زموږ په واک دي، لکه: (طبعی مواد) ځینې وسیلې چې موږ ورته اړتیا لرو او په لاس کې یې نه لرو، نو باید هغه له محیطي طبیعي موادو څخه په ابتکاري ډول جوړې کړو. دا کار زموږ سره د کار په سرته رسولو کې مرسته کوي. یا په بل عبارت د ابتکاري وسایلو جوړول له هغه وسیلو څخه چې په واک کې مو نشته، خورا زیات ارزښت لري. که سلینت مو نه درلود له سر ښنا کې مادي څخه استفاده کولی شو؟ ښه پرسودونکي وسیلې د نقاشی، رسامی او رنگه کولو لپاره کارول کېږي. ځینې وسیلې سیلې لرونکي وي، لکه: پینسل، سیلې او سکاره خو ځینې نور یې رنگه وي، لکه: رنگه پینسل، رنگه جوهر، ابي رنگونه، روغني رنگونه او طبیعي ډبروي رنگونه. له پینسل او سکرو څخه استفاده کول اسان دي. کولای شو د کاغذ په مخ مستقیماً

۴) انځور کاغذ د رسامی په تخښه په سکاټیټیپ نښل شوی دی.

۳) انځور ابي رنگونو ځانگړی لوبښی او د اوبو لوبښی

پري کار وکړو. ابي رنگونه او جوهرې رنگونه له اوبو سره بېلېد گډ يا مخلوط شي تر څو د هغو ټينگو والی يا غلظت مناسب شي او په اسانتيا سره د کاغذ پر مخ ښکاره شي. روغني او پوډوري رنگونه له خاصو تیلو سره مخلوطېږي تر څو مناسب ټينگو والی پيدا کړي چې پر يوې سطح باندې په ښه ډول وکارول شي. ترکیبي مواد له مویک قلم يا چاپې په واسطه پر سطح باندې استعمالېږي. که د روغني رنگ ټينگو والی مناسب وي، نو رنگ په مویک پورې نه ښېلي او په ډیره اسانتيا له مویک څخه د سطحې په مخ بېلېږي. له ابي او جوهرې رنگونو سره چې اوبه زياتې شي، کم رنگه کېږي. همدا رنگ له روغني او پوډوري رنگونو سره چې تیل زيات گډ شي، نری (رقيق) کېږي. د روښانه رنگونو د جوړولو لپاره همدا مواد له سپين رنگ سره مخلوطوي. په ابي او روغني رنگونو باندې د نقاشی لپاره بايد د رنگ په ترکیب و پوهېږئ. وروسته د زيات تمرین له امله کولای شئ چې د رنگ مناسب ټينگو والی پيدا کړئ. تر څو وکولای شئ چې د مویک په واسطه هغوی د نقاشی او رنگه کولو لپاره وکاروئ.

کوم مواد پيژنئ چې د نقاشی يا رنگه کولو لپاره مناسب وي؟ ايا ستاسې د ژوندانه په چاپېريال کې طبيعي رنگه مواد پيدا کېږي؟ د هغې نمونې پيدا کړئ او د نقاشی او رنگه کولو لپاره یې و کاروئ. مواد او نښه پرېښودونکي وسيلې په زياته اندازه د رسامی، نقاشی او د لاسي کارونو لپاره کارول کېږي. نښه منونکي وسيلې، لکه: کاغذ، مقو، ايوه، توپه لرگي، ډبله، توپه، د کارتڼ، مقو، سفالي (خټين) کورني لوښي او پوزي چې د رسامی او نقاشی لپاره کارول کېږي. په دې شیانو انځورونه او نقاشي کېدلای شي که وغواړو چې په ابي رنگونو نقاشي وکړو، نو کاغذ مو بايد لږ څه ډول او پيتر وي. که چيرته کاغذ نازک وي، نو د کار په وخت کې خټېږي کېږي. که په کورنيو لوښو، پوزي او يا لرگي باندې کار کوو، بايد له ټينگ يا غليظ ابي رنگ څخه کار واخلو. د لاسي کارو د جوړولو لپاره، جوړه شوې خټه، بېل بېل طبيعي مواد، لکه: (د ونې پاڼې، ډبرې د الوتنکو بڼکي، ...) او هغه مصنوعي مواد چې په لاس

ه انځور د رنگ کارولو مختلفې وسيلې.

کې چې لری، لکه: (سیم، نیخ، باطله قطي، کاغذ، او باطله مقوا، ...). د استفادې وړ دي. تاسې کولای شئ چې له هغې څخه په خپله خوښه لاسي کار جوړ کوئ. د کار د پیل لپاره خټه سمه کښيکارئ او په سوکونو بې ووهئ. بیا پرې کار وکړئ، خو باید وپوهیږئ چې خټه او خپل خټين لاسي کار باید په پلاستيکي کڅوړه کې تاو کوئ، ترڅو هوایي ونه وهي او ژر وچ نشي (خټين کارونه باید ورو ورو وچ شي ترڅو ونه چوري. له سیم نه د لاسي کارونو د جوړولو په وخت کې باید غور و کړئ چې د سیم تېرې څوکي مو لاسونه ژوبل نه کړي. د هنري کارو د سرته رسولو لپاره نورو وسایلو ته هم اړتیا لرو، لکه: د ترس کاغذ یا سکاشټيپ چې د لاسي کار د پیلو پیلو برخو د یوځای کولو لپاره پکارېږي. یا ترس کاغذ چې د مختلفو فیزيانونو د کاپي کولو لپاره کارول کېږي. له بیاني او د څیړني کولو له چارې څخه د کاغذ او مقوا د زياتي برخو پرې کولو لپاره استفاده کېږي، خو ددې وسيلو تېري څوکي ته مو پام وي چې پرې خورځ نه شی. د اوبو د لوبني اندازه باید مناسبه او درنده وي چې د ابي رنگونو د استعمال لپاره په کارېږي، ځکه چې په اسانۍ سره نه چپه کېږي. د نقاشۍ او لاسي کارونو، له تياريدو وروسته د رنگونو د ثابت پاتې کيدلو لپاره له وارانس څخه گټه واخلي. وارانس د رسامۍ د مويک او يا د لوبني ټوټې سفنج په واسطه د سطحې په مخ و موبنۍ کله چې وچ شي نو سلينوالی يې له منځه ځي.

تمرین:

- ۱- د نقاشۍ د سطح لپاره له کومو وسيلو څخه استفاده کوئ، دهغې په هکله په خپلو کې خبرې وکړئ.
- ۲- د ځان لپاره يو مويک قلم جوړ کوئ. د مويک قلم د جوړيدو لپاره د کارغه، کوټري، چرگ دېنکو او يا د اس او يا هغه ته د ورته حیوان د ورېو او يا بې د لکۍ وښتانو او بېر ظريف او ښکلي لرگي ته اړتيا لری. د اس او يا د خره د وښتانو يوه اندازه په تار کلکه و تړئ، وروسته بيا د چرگ، کوټري، او يا کارغه بېنکه چې منځ يې خالي وي، د وښتانو غوټه شوي برخه د بېکې په يوه طرف داسې وړ دننه کوئ چې بېکې ټينگه شي او په بل سر کې يې هغه ظريف لرگي وړ دننه کوئ ترڅو د مويک قلم مو جوړ شي.
- ۳- د ابي رنگونو پيل پيل رنگونه د مويک قلم په واسطه را واخلي او د يوه ډبل کاغذ پر مخ يې کښيږدئ، تر هغه پورې تدرین وکړئ ترڅو رنگونه د کاغذ پر مخ د نقاشۍ لپاره مناسب ټينگوالی پيدا کړي.

سطح او حجم

شکل ، سطح او حجم

په خپل شاوخوا کې چې کوم شکلونه ونیئ هغه سره مقایسه کړئ .
زمونږ په شاوخوا کې کې ټول شکلونه په دوو ډولو ویشل
کېږي .

سطح او حجم

زمونږ په شاوخوا کې ځینې شکلونه یوازې طول او عرض لري چې هغې ته
((سطح)) وایي لکه د ونې یوه پاڼه او ځینې نور یې طول، عرض او ارتفاع
لري چې هغې ته (حجم) وایي .
سطح په دوو ډولو ویشل کېږي:

هندسي سطحې (لومړي تصویر ته وگورئ) او غیر هندسي سطحې: (دویم
تصویر ته وگورئ) په خپل شاوخوا کې کومې سطحې ونیئ؟ کومې هندسي
او کومې غیر هندسي دي؟

(۲ انځور) غیر هندسي شکل (سطح)

(۱ انځور) هندسي شکل (حجم)

(۳ انځور) بیل پیل ۲ هندسي مجموعه

په طبیعت کې ډیرې ډایروي سطحي لیدل کېږي، لکه: د خوارسُم میاشت او د لمر پرست گل منځ. د بشر په لاس جوړ شوو شیانو کې هم د سطحو ډولونه پیدا کېږي، لکه: غاب او د تلویزیون منځ. په طبیعت کې غیر هندسي سطحي په بېلو بېلو ښو پیدا کېږي. د بېلگې په ډول د ونو د پانډو مختلفو ډولو ته او د پښتگ وړزو ته پام وکړئ. د حجمونو ډولونه هم په دوو ډلو ویشل کېږي: یو یې هندسي حجمونه او بل یې غیر هندسي حجمونه. (۳ تصویر) او څلورم تصویرونو ته پام وکړئ. په خپل شاوخوا کې کوم حجمونه ونښ؟ کوم یو یې هندسي او کوم یو یې غیر هندسي دی؟

په طبیعت کې بیل بیل کروړي حجمونه وجود لري، لکه: د لمر سترگه او دشمسي منظومي ستوري د انسان سر، میوه او الوتنکي

(۵ انځور) هندسي شکل (سطح)

د انسان په لاس په جوړ شوو حجمونو کې هم بیل بیل هندسي حجمونه پیدا کولای شو، لکه: د پتلاسکو ډولونه، د قیطو بیل بیل ډولونه، ودانۍ او

(۴ انځور) هندسي شکل (حجم)

تمرین:

- ۱- د هندسي او غیر هندسي حجمونو دوي نموني سره مقایسه کړئ.
- ۲- آیا د انسان په لاس جوړ شوي او د طبیعي حجمونو ترمنځ ورته والی ونښ؟

په ګوتو ټاپه کول

ایا کولای شئ چې له هر ساده نقش څخه د خپلې
خوښې شکل جوړ کړئ؟

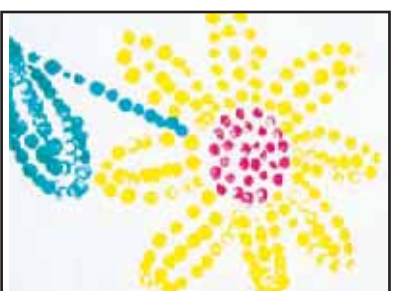

چاپ، د ډول ډول رنگه انځورونو د جوړولو لپاره یو چټک میتود دی چې د مهر او رنگ په واسطه سرته رسېږي. په لاسي چاپ کې له بېلو بېلو مهرونو څخه ډیر ساده او په چټکتیا کولای شو لږېې سطحې نقاشي، رنگیني او ښکلې کړو. د چاپ مهرونه بېل ډولونه لري او دخپل چاپیریال له شیانو څخه د مهر پر ځای گټه واخلي. د چاپ لارې چارې او طریقې یې هم ډیرې زیاتې دي. په دې درس کې لاسي چاپ له یو تیار مهر څخه په گټه اخستنه چې هغه د ګوتو سره ده، سرته رسوو. له ګوتې نه د چاپ د اخیستلو لپاره خپله ګوته په ابي رنگ یا کوم بل رنگ کښیکارې او بیلي په بیړه په یوه سپین کاغذ ولگړئ دا کار خو واره په مختلفو رنگونو تکرار کړئ، تر څو ستاسې د کاغذ سطحه له مهرونو ډکه شي.

وروسته له هغې چې رنگ وچ شي، نو بیا د گوتو نښان په غور وگورئ او د
خطونو په زیاتولو سره د خپلې خوښې شکل ترې جوړ کړئ.

تمرین:

د نقاشۍ لپاره د خپلې خوښې موضوع انتخاب کړئ او په مختلفو
رنگونو د گوتو د چاپ لارې چارې او د خپلې خوښې موضوع نقاشي کړئ

د سیمې کړي جوړول ستاسې په شاوخوا کې کوم شیان کړي ته ورته دي؟

کره یو دایروي حجم دی چې کولای شو له مختلفو موادو څخه یې جوړ کړو، لکه: د والیال او فوټبال پنلوسکي. د میو له ډلې څخه نارنج، مالته، کینو داټول کروي حجمونه دي. اوس غواړو چې له سیم، ډبل تارونو، درجي له تار او پری څخه یوه کره جوړه کړو. که تاسې غواړئ له سیم څخه کره جوړه کړئ، نو پام کوئ چې د سیم د تاوولو په وخت کې ځانونه ټیټې نه کړئ. لومړی سیم، تار، درجي تار او یا پری د یوې تشلې په اندازه گرد تاو کړئ، وروسته بیا تارونه په ډیر مهارت د هغې په شاوخوا تاو کړئ چې یوه کره جوړه شي.

له مختلفو موادو څخه جوړول کړي، لکه پیل شوي دي.

دښلې په شان یوه وړو وړو کړه له سیم یا ښخ څخه

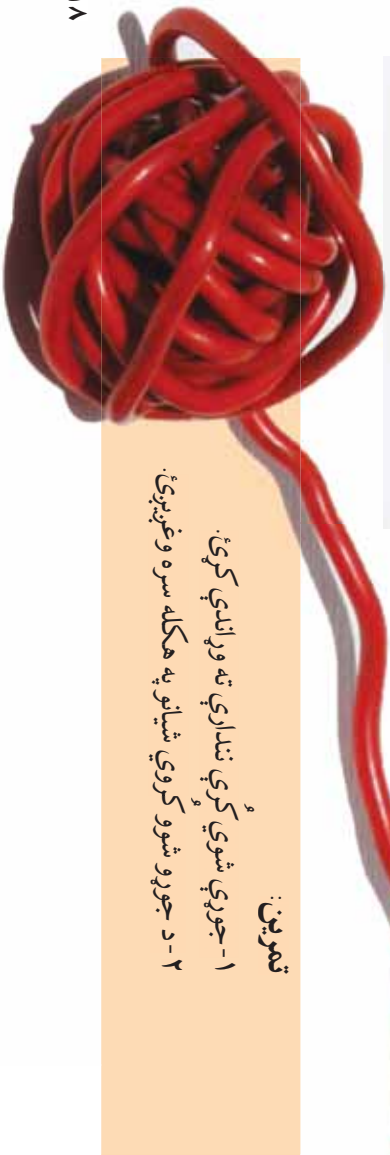

له کړي څخه یوه بڼه لکه الوتو کي جوړ شوی دی

په کره کي جوړ شوی کب

د کړي له جوړولو وروسته د هغې په هکله فکر وکړئ او هڅه وکړئ چې له پورتنیو موادو څخه بېل شکلونه، لکه: میوه، گل، الوتو، زکي او داسې نور جوړ کړئ. د کور او ټولګي په بڼه کي کولو کي خپل رول ولوبوئ. په کره باندې د نورو موادو په زیاتولو، لکه: (ښکې، د ونې ساقه، صدف، منډکې، د میسو پوستګي، کاغذ، مقوا، ...) د خپلې خوښې ابتکاري شکل جوړ کړئ او په پای کې کولای شئ هغه رنگه کړئ:

- نمونه:**
- ۱- جوړې شوي کړي نندارې ته وړاندې کړئ.
 - ۲- د جوړو شورو کړو شیانو په هکله سره وڅېړئ.

د ډبري د دورې هنر ايا پوهيرئ چې ډبر لرغوني هنري اثر كوم او په كوم حاى كې منځ ته راغلي دي؟

د تېرو په دورې پورې تړلي هنري اثر چې د بشر په لاس د غارونو په ديوالو
نقاشي شوي دي، د ډبرو په دورو پورې اړه لري. د ډبرو د لرغونو اثارو لومړنى
نمونه چې د ډبرو په دورو پورې اړه لري د فرانسې د (لاسكو) په غارونو

او د هسپانيې د (الكاميرا)په غارونوكې
پيدا شوي دي. لومړني تصوير ته پاملرنه
وكړئ، څه شى وينئ؟ لطفاً هغه پوښتنې
چې ستاسې په ذهن كې پيدا شوي
وړاى. دويم تصوير د ډبرو په منځنى
دورې پورې اړه لري. په دې نقاشى كې
او له هغې نه په مخكې دوره كې كوم

(۱) انځور) لك، ميلاد نه، مخكې د ۱۰۰۰۰ز
۱۵۰۰ ق م په حلدو كې د فرانسې د لا
سكو په غارونو كې انځور كړي

(۲ انځور) د ډبرو په منځنى دوره كې د ايران
په لرستان كې ۸۰۰ ق م په حلدو كې

۳) انځور د ډبرې د دورې د دورې انځور شوی گیلانس څخې د ایران په سبوش کې پلاس راغلی دی. ۴۰۰۰ ق م

تفاوتونه وینئ؟

انسانانو په تدریجي ډول پر محتګ وکړ، په بزګرۍ او مالدارۍ بې نیل وکړ. د هغوی ژوند چیر تغیر وکړ. علوم او مختلف هنرونه بې را منځته کړل.

۴ او ۳ تصویرونه پاملرنه وکړئ:

د ډبرې د نوي دورې هنري آثار له نورو دورو سره مقایسه کړئ:

۱) تصویر ته پاملرنه وکړئ د دورې د دورې هنري آثار د نورو دورو سر پر تله کړئ

۲) انځور د ډبرو په نوي دوره کې د انګلستان د مالزېرې په دینته کې له ډبرو څخه جوړ شوی دی.

تمرین:

۱- ایا کله له خپلوانو سره ښکار ته تللي یاست؟

۲- د ښکار صحنه د کیسې یا تمثیل او یا د نقاشۍ په ډول وړاندې کړئ:

۹

رنگ

ستا سو په فکر که رنگ نه وای څه به شوي وای؟

په طبیعت کې هر یو شکل یو رنگ لري. د بشر په لاس د جوړو شویو شیانو او هم د ټولو شیانو له پاره رنگ یو پوښ دی. ځینې رنگونه په طبیعت کې ډیر زیات دي. ۱ او ۲ تصویر ته پام وکړئ. انسانانو تر اوسه ۱۶ میلیونه رنگونه جوړ کړي او د رنگه کولو لپاره یې کارولي دي. ناسی پخوا زده کړي دي له درو اصلي رنگونو څخه (زیر، سور او شین آسماني) بې شمېره رنگونه جوړیدلي شي. دا درې رنگه له نورو رنگو څخه نه شي جوړیدلی او بیخي خالص رنگونه دي.

(۲ تصویر) د طوطي رنگي بڼې

(۱ تصویر) د طبیعت مختلف رنگونه

د دودو اصلي رنگونو د يو ځای يا ترکيب له امله دريم رنگ جوړېږي.

لاندې شکل ته څير شئ:

دريم تصوير وگورئ

کيدلای شئ دا هر يو رنگ له سپين رنگ سره ترکيب کړو، ترڅو شفاف

او روښانه شي.

څلورم تصوير ته وگورئ.

همدا رنگه کولای شو دا رنگونه له تور رنگ سره يو ځای يا ترکيب کړو ترڅو ت او

تیاره شي. رنگه مواد په دودو ډلو ويشل کېږي. زيات طبيعي رنگونه له معدني موادو څخه،

لکه: (د سسکرو پوچر او د لاجوردو پوچر) او دويښو رنگونه، لکه: (د پياز له پوستکي او د

انارو له پوستکي) څخه جوړېږي. مصنوعي رنگونه له کيمياوي موادو څخه جوړېږي.

(د انځور) اصلي رنگونو ته له سپين رنگ سره ترکيب چې روښانه رنگونه لاس ته راشي.

(د انځور) د اصلي رنگونو ترکيب د ثابتې رنگونو د لاسته راوړلو لپاره

نمونه ۱:

۱- له دويمې درجې رنگونو څخه يوه نمونه جوړه کړئ!

۲- دويمه درجه رنگونه دوه برخې کړئ څينې يې روښانه او څينې نور ت يا تياره کړئ

۳- دا هر يو رنگ چيرته او د کومو شيانو د رنگه کولو لپاره کاروي؟

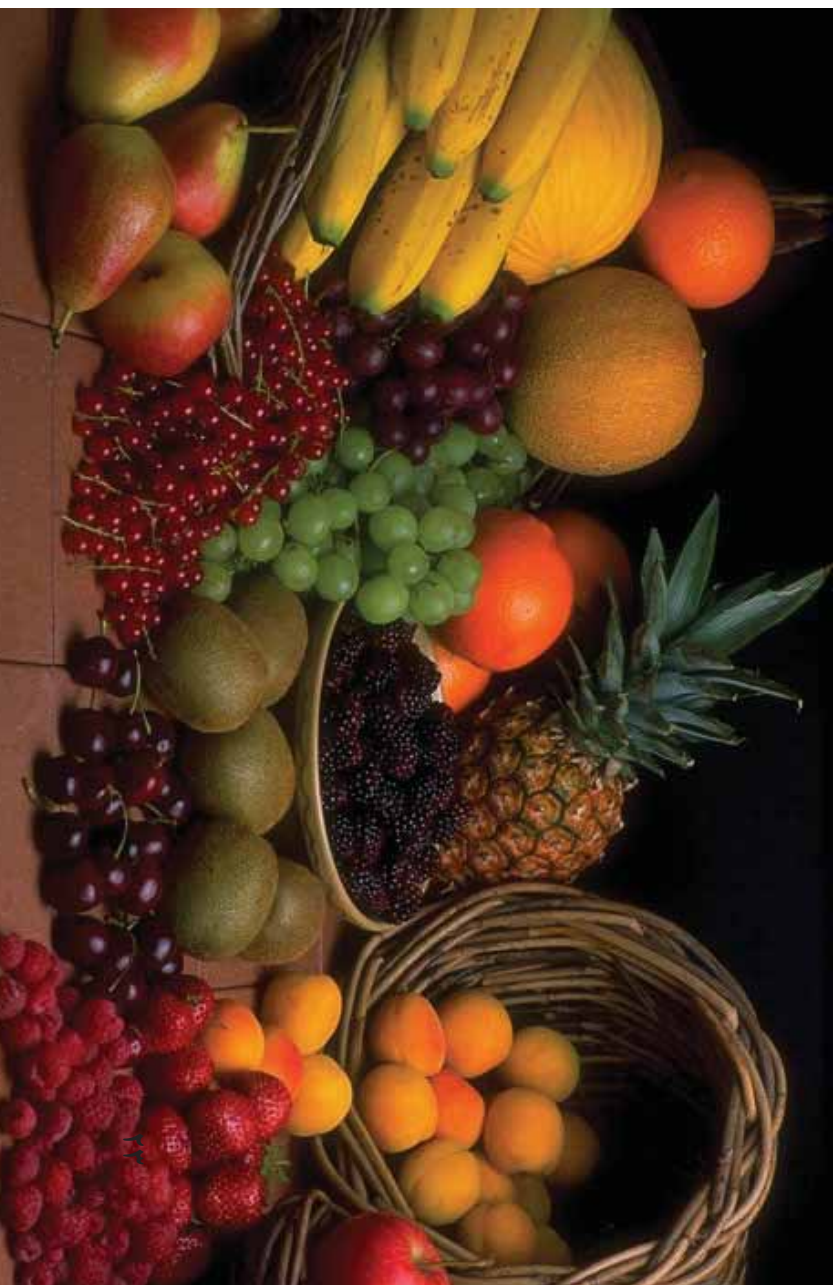

له مېوي څخه د ډک لوښي نقاشي ستاسي په شاوخوا کې د نقاشي لپاره کومې په زړه پورې موضوعګانې شتون لري؟

بېلې بېلې مېوي د نقاشۍ لپاره ښکلې او په زړه پورې موضوعګانې دي. د
کال هر فصل ګوښې ګوښې مېرې لري چې ځانګړې بڼې او خوندونه
لري. د هر فصل خاصو مېوو ته څير شۍ.

(تصويرونه په مختلفو ګڼو ارزښتونو کې ليدل کېږي
بېل: جردن پټېټ، ټيکي ليدل کېږي)

د هغو د رنگ، شکل او جوړښت په هکله سره وڅېړئ. دکوم فصل ميوې انتخابوئ؟ د خپلې خوښې ميوې د لوبښي په د ننه کې انځور کړئ. کوبښښ وکړئ چې ميوې او لوبښي يې لوی و باسئ او هم خالي، ميز او ... چې ميوه پرې اېښي ده، هغه هم رسامي کړئ. په ډير ځير او غور يې رنگه کړئ.

۱) تصوير، په کوم فصل کې مو ميوې د نو په ښاخوړه کې ليدلې دي؟

۲) تصوير، په مې کې کومې ميوې رسېږي؟

۳) تصوير، د ټولنو رنگ، شکل او جوړښت، په پاملر نه وگورئ دا ميوې په کوم فصل پورې اړه لري؟

تمرین :
د خپلې خوښې ميوې په يوې پاڼې کاغذ کې انځور او ښايي رنگه کړئ.

د بین النهرین، ایران او لرغوني مصر هنرونه

ایا پوهیږئ چې زیگورات څه ته وایي؟

د بین النهرین هنر: د بین النهرین تمدن سمومري، اکادي، بابلي او اشوري قومونو د دجلې او فرات رودونو په مینځ کې منځ ته راوړ. دوی له خامو خښتو څخه دعبادت لپاره لوی او خو پوړیزې ودانۍ جوړولې چې هغه یې د زیگورات په نامه یادولې لومړی تصویر د زیگورات یوه نمونه راښيي. د ایران هنر: د ایران هنر له اسلام نه مخکې په دوو برخو ویشل شوی دی. لومړۍ برخه یې د آریایانو له دورې نه مخکې آثار د ((سلیک))، ((مارلیک)) او ((شوش)) په منطقو کې چې په ایران کې واقع دي، لاس ته راغلي دي. دویمه برخه

(۱) - تصویر: زیگورات (زیگورات اور)
په بین النهرین کې ۲۱۰۰ کاله له
میلاد څخه مخکې

(۳) تصویر ۱- د تخت جمشید دوریزونو دروازه له میلاد ۵۰۰ کاله مخکې

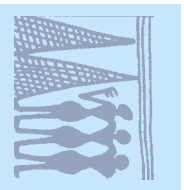
یې د اریایانو دوره ده چې ډیر مهم او ارزښتناک اثر یې ((تخت جمشید)) دی. دویم تصویر ته پام وکړئ. د لرغوني مصر هنر: د مصر لوی تمدن د نیل د دریا په څنډو کې مینځ ته راغلی دی. په لرغوني مصر کې ډیر مهم آثار د فرعون په مقبرو پورې تړلي ودانۍ دي. په مصر کې تابوتونه او زیاتې مجسمې د فرعون او د ملکو په شکل جوړې شوي دي. د مصر په قبرونو کې د ژوندانه صحیفې، د غم دودونه، د جنگ صحیفې، ښکار او د کرکلیې نقاشۍ شوي دي. دریم تصویر ته وگورئ.

(۴) تصویر ۲- مصر الهرامونه (د جیزه الهرامونه)) د میلاد نه ۲۵۰۰ کاله مخکې

تمرین:

- ۱- په پخوانیو زمانو کې بې لویې ودانۍ څه ډول جوړولې؟
د هغې د جوړولو طریقې په یاد انځور کړئ!
- ۲- ستاسې په فکر ولې ډیرې مهمې ودانۍ په مصر کې د فرعونانو مقبرې دي؟

له رس (مکن) خټې څخه د حجمونو جوړول ایا پوهیږئ چې ستاسې په شاوخوا کې کوم حجمونه شته دي؟

وگړي له بېلو بېلو موادو څخه، لکه: خټه، گچ، لرگي، فلز، شیشېه او ... ځینې حجمونه یا ټینګلي لاسي کارونه جوړوي. رس خټه د سړي خاورې او اوبو له مخلوط کېدو څخه جوړېږي. خټه یوه نرمه شکل منښکي ماده ده چې د مختلفو حجمونو د جوړولو لپاره مناسبه ده. تاسې هم کولای شئ چې له جوړې شوې خټې څخه (خو چې په لاس پورې ونه نیسئ) د خپلې خوښې حجم جوړ کړئ. که جوړه شوي خټه موجوده نه وي، نو د کار له سرته رسولو څخه یوه ورځ مخکې، د رس خاوره له غلبل (پروئزې) څخه و باسئ او لږې او به په کې واچوئ چې د خټې شکل غوره کړي او بیایې په سوکونو بڼه ووهرئ چې خټه د

(تصویر) د خټو اخیستل

کار کولو لپاره تیاره شي. وروسته بيا هغه په پلاستيکي کڅوړه کې واچوئ چې وچه نه شي. د کار د پيل لپاره لومړی د خپلي خوښي موضوع انتخاب کړئ. بيا په لاس باندې خټې ته بڼه يا شکل ورکړئ او هغه څه چې غواړئ، جوړېې کړئ. وروسته له هغې چې ستاسې حجم جوړ شو، د پخولو لپاره يې د تودو بڼې په کوره کې کښېږدئ چې پوخ شي.

(۳ تصویر) د خټې له غونډه اړي څخه د حجم جوړول

(۲ تصویر) د خټې ډاډوړې کول

(۱ تصویر) غونډه اړي ته بڼه ورکول

نمونه ۱: خپله خوښه کړې موضوع، لکه: کورنۍ، څاروړی یا کوم بل شی له خټې څخه جوړ کړئ!

نمونه ۲:

د خپلي خوښي د فصل نقاشي تاسي د کال کوم فصل خوښوی؟ د دې فصل ښکلاوي په خپلو نقاشيو کې څه چول ښکاره کولای شئ؟

د کال هر فصل خپلي ځانگړي ښکلاوي لري. د پسرلي موسم شين والی او تازه گي، له گالاتو او خوتيمو څخه د ونو ډوک ښاخونه، نرم او ملايم پسرلي بادونه، پسرلي بارانونه، د الوتونکو د څالو جوړونه له ځانه سره لري. د نقاشۍ لپاره د پسرلي د موسم له موضوعگانو څخه گټه اخيستلاى شو. داوړي د لمر ځلېدونکي سترگه، د غنمو زرين کښتونه، ميوه لرونکي وني، اوږدې وړخې او په اوبو کې لامبل ریاودوي. د مني موسم ملايم بادونه، د ونو رنگيني پاڼې، نرم بارانونه او د الوتونکو کوچيل له ځانه سره لري. د ژمي موسم سپيني واورې، ساره بادونه، دواوړې ډکې ښکلې منظرې، په واورو کې د الوتونکو او څارويو

(۲ تصوير) په اوړي کې د گلر ډکې دښتې ځانگړي ښکلا لري

(۱ تصوير) پسرلي رنگ په رنگ غونډۍ

د پښتو پلونه، د ونو لاندو او تش پښاخونه، خړ بجن او بنفش آسمان زموږ په ذهن کې ژوندی کوي. د هر فصل ځانګړتیاو ته په ډیر غور او دقت پاملرنه وکړئ او د هغوی په هکله سره وغږیږئ. هر یو فصل په کومو شکلونو او رنگونو ښوولای شئ؟

(۳) تصویر) د مني په موسم کې د ونو رنگ په رنگ پاتې

(۴) تصویر) ووره (کگل) سپین رنگ، سارو،... په ژمي کې

تحریر:

- ۱- تاسې د خپلې خوښې فصل انځور کړئ.
- ۲- د هر فصل رنگونه سره پرتله کړئ.

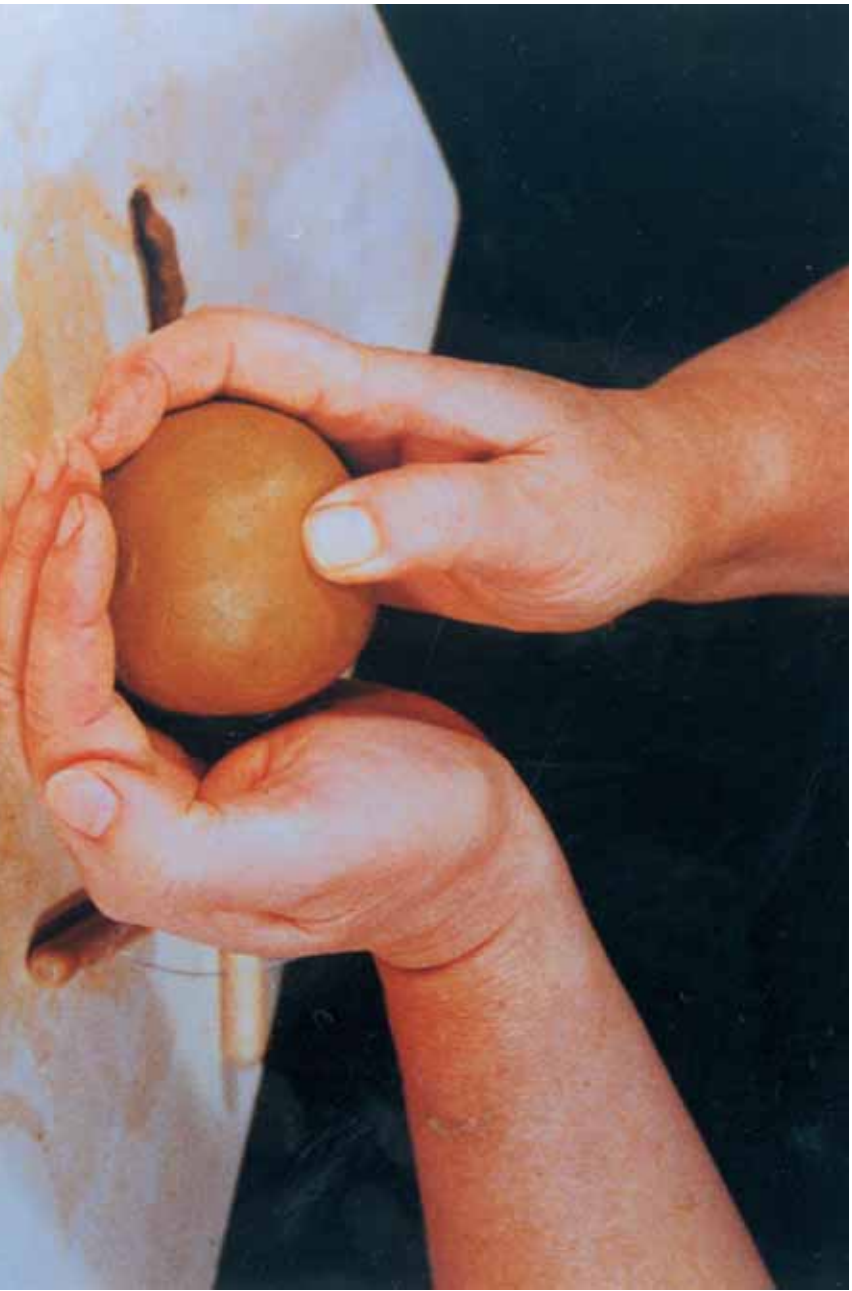

درس له خټي څخه د کوټو د فشار په طریقه د حجمونو جوړول ایا تر اوسه مو په لاس کوم لوښی جوړ کړی دی؟

د خټین حجم د جوړیدو ډیرې ساده لارې چارې د گوتو او فشار طریقه ده. په دې طریقه کولای شو چې بېلابېل حجمونه جوړ کړو، لکه: کاسه، غاب، پیاله او گالان په دې طریقه تیارې شوي خټي ته باید ښه فشار ورکړ شي.

(۱- تصویر د خمیره شوی خټي غونډلاری

(۳ تصویر) د کاسې څښه په شکل ورکول

(۴ تصویر) د ککړې ژورول

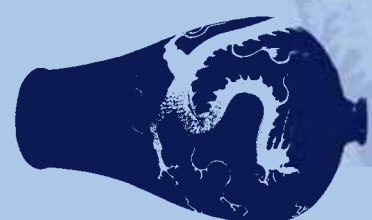

(۳ تصویر) د کاسې ښوالتو په شکل ورکول

هغه باید د غونډاړي په بڼه جوړه شي او بیا هغه د لاس په ورغوي کي کښيږدی او د بل لاس په گوټو هغه ژوره کړی. د خپل خوښ شوي شکل په څېر يې جوړ کړی. هر څومره چې د هغې څښه ي بڼکلي جوړي کړی په هغه اندازه بڼکلي کيږي. ددې لپاره چې خټه وچه نه شي، لږي او په ورزياتې کړی. له هغې وروسته چې ستاسې لوښی جوړ شو، د مختلفو وسيلو په واسطه، لکه: (د خود کار قلم پوښ او کفلی ستن ...) فشار ورکړی تر څو په کي بېلابېل نقشونه جوړ او لوښي بڼکلي شي.

تعمريڼ :

- ۱- په خپله خوښه يوه کاسه، غاب، پيال، او يا گالان جوړ کړی.
- ۲- د شتو موادو په مرسته لوښي نقاشي کړی.

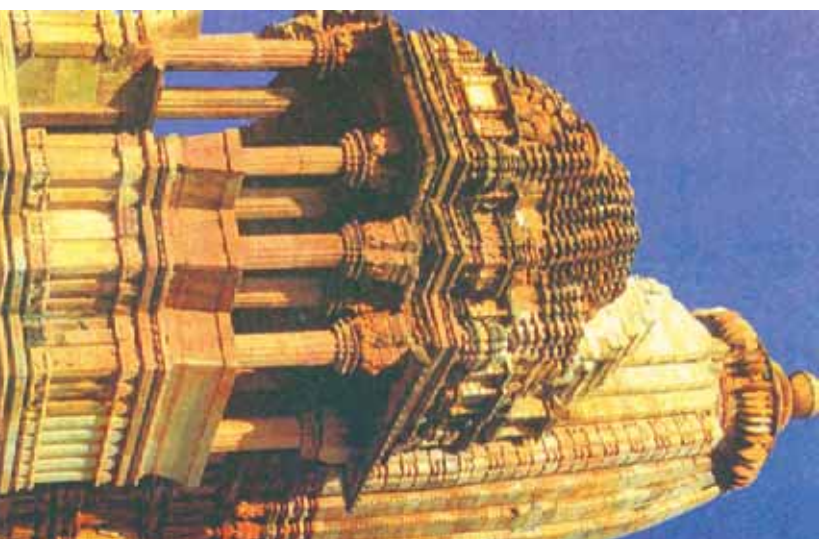

د لرغوني هند، لرغوني چين او جاپان هنرونه

ايا تر اوسه مو د هند او لرغوني چين د هنرونو په
اړه څه فکر کړی دی؟

د لرغوني هند هنر: د لرغوني هند په هنري اثارو کې د معبد ودانۍ، مجسمه جوړونه، په تېرې کې توپل شوی ريليف نقشونه او نقاشۍ شاملې دي چې په بودايي او هندويي دينونو پورې اړه لري. د هندوانو په معبدو

کې، معماري او مجسمه جوړونې سره تړلي دي او يو له بله نه شلډونکی اړيکې لري. د بودايي دين ډيرې لويې نقاشۍ او مجسمې په هند کې شته دي. لومړی تصوير د هندوانو د هنري اثارو ښکارندويي کوي. د لرغوني چين هنر: د چين – خطاطي او نقاشي په ټوله نړۍ کې زيات شهرت لري. چينايانو د خطاطۍ او نقاشۍ لپاره له يو ډول روش او وسيلو څخه کار اخلي. هغوی د طبيعت په هکله د مختلفو موضوعگانو په اړه خپل ذهني او خيالي انځورونه

(التصوير: د خاجورا هو معبد خاجورا هو) په هند کې.
د هندوانو په معبدو کې مجسمې د معبدونو په ډولونو
او منارو باندې جوړېږي.

(تصویر:د چین هنر:د زیلو و تراکی گل چې د زبون شویک، تراکی اوبه لاس انځور شوی، ص.

د موریک قلم او رنگ په مرسته د کاغذ پر مخ یا په ورینسمو باندې انځورول. په چيني نقاشۍ کې د اشغال شوي فضا او خالي فضا تر منځ ځانگړی ارتباط او همدا رنگه د بڼکلا اړیکه د خط او نقاشۍ ترمنځ وجود لري. د بودايي هنر د مجسمې جوړونې او نقاشیو زیاتې نمونې او په ځانگړي ډول د بودا لويدي مجسمې په چین کې لار او سه پر ځای پاتې دي. چین د چيني لو بڼسو په جوړولو، بڼکلا او ظرافت کې نړيوال شهرت لري. د چین هنر ته په دویم تصویر کې پاملرنه وکړئ:

د جاپان هنر: د لرغوني جاپان هنر د چین له هنر څخه خپله لار موندلې ده. د طبیعت منظرې، گلونه، الوتزنکي، انسانان، د ژوندانه صحفې او جاپاني طراحي شوي داستانونه نړيوال شهرت لري. په جاپاني نقاشۍ کې رنگونه ځنډ دي او طبیعت په تزینې ډول بڼودل شوی دی. جاپانیانو د چین طوماري نقاشي د ژوندانه د صححو د بڼکاره کولو لپاره په کار وړه او طوماري نقاشۍ یې د پیسو د بڼوولو لپاره په څو برخو وویشله. په دریم تصویر کې د جاپان د نقاشۍ نمونې وونئ.

(۳ تصویر:د جاپان هنر د لوی موج په نوم بللې او د ((موکوسای))کرا وور جاپاني، د ټوکوکو کارلی دوره ۱۹۰۰م)

تعمیر:

- ۱- د چین، هند او جاپان په هنرونو کې کومې ځانگړتیاوې وجود لري؟
- ۲- په یوه اخباري نارک کاغذ باندې د خپلې خوښې موضوع انځور کړئ او یو طوماری نقاشي جوړه کړئ.

جوړښت يا بافت له رنگ پرته نور کوم شيان د سطحې په شيانو او موجوداتو کې ويني؟

جوړښت د پلیدو ظاهري پوښښ دی چې کله یوازې د لیدني وي او بصري ارزښت لري. لومړي تصویر ته پام وکړئ. کله په لاس وهلو هم احساسیږي او بصري لامسه یې ارزښت لري. دویم تصویر ته وگورئ. جوړښتونه په دوو طبعي او مصنوعي ډلو ویشل کېږي. طبعي یې هغه دي چې په زیاته اندازه تنوع لري، لکه: د میوو پوستکي، د حیوان پوستکي، د مار پوستکي د ونو دتې پوستکي او چې هر یو یې خاصې ځانگړتیاوي لري. مصنوعي یې انسانان له مختلفو موادو څخه لاس ته راوړي.

(۲- تصویر) د الوتوکې د ټیکو په لمس سترېره د بافت یوه نوې تجربه احساسوړ.

(۱- تصویر) پتنگ ووزونه، او بدن دی چې بصري دی او د لمس کولو په وخت کې یې ژور تپلوي نه احساس کېږي.

د جورښتونو په ليدنو درک کوو، په لمس کولو يې خپل درک بشپړو. د لومړی نمونې په لمس کولو زموږ په ذهن کوم نوی درک نه اضافه کېږي، لکه: د مرمر د تپرو په نقاشيو لاس وهل. اما په بصري- لامسه جورښتونو کې دليلو له پلوه بافت ته متوجه کېږو او هم د لمس کولو په وخت کې نوی احساس را ته پيدا کېږي، لکه: د يوه الوتونکي په بدن لاس تپړول.

۳) تصوير: انځر مو او زېړواو پدېنو ډولونه د پلور او تنې په لمس کولو تجربه کولای شو.

۵) تصوير: د مرمر د تپرو د بافت څخه يو ښايي په ليدلو درک کېږي.

۴) تصوير: د آناناس په ميوه کې ژوروالي ته پاملرنه وکړئ، لمس کول يې کوم احساس را پاروي؟

نمونې:

۱- په خپل شاوخوا کې مصنوعي او طبيعي جورښتونه پيدا او هغه لمس کړئ او د دې تجربې په هکله سره وڅېړئ.

د خټو د حجمونو رنگول

په کومو طریقو کولای شئ د خټو حجمونه ښکلي کړئ؟

د خټو په حجمونو باندې د نقشونو په جوړولو رسرښیره د حجمونو د ښکلا لپاره یوه لاره دهغې رنگه کول دي. د رنگه کولو نه مخکې باید لوښی وچ شوی وي. په بېلو بېلو موادو، لکه: گیاهي رنگونه (زرده چوبه)، معنې رنگونه لکه (لاجورد) چې له سلینتو سره گډه شوي وي، پلاستيکي رنگونه او یا

(۱- تصویر) منالی نقاشي شوی حجم

آبی رنگونه که ولری، خیل ختین حجمونه پری رنگ کری. کولای شسی دارنگونه په خپله خوبسه چیر رقیق (رنگ له زباتو اویو سره مخلوط) او یا رنگ غلیظ (رنگ له کمو اویو سره) مخلوط کری. ددی لپاره چې رنگونه را ښه شسي نو له رنگه کولر مخکې یې په سپین رنگ رنگه کری او وروسته یې د خپلې خوبسې په رنگونو رنگه کری. کله چې رنگونه وچ شول، نو بیا وارنس پری وموښی، ترڅو رنگونه ثابت پاتې شي او خپله ښکلا له لاسه ور نه کړي.

۲- تصویر: درنگه ولور مرحله

۳- تصویر: دالوښي له ختندو څخه دکاسې منځنۍ برخې ته په اېي رنگو رنگ شوي دي.

۴- تصویر: دالوښي په دلوړي شکل په اېي رنگو رنگ شوي دي.

نمونه:
له ختو څخه، په خپله خوبسه یو حجم جوړ کری.

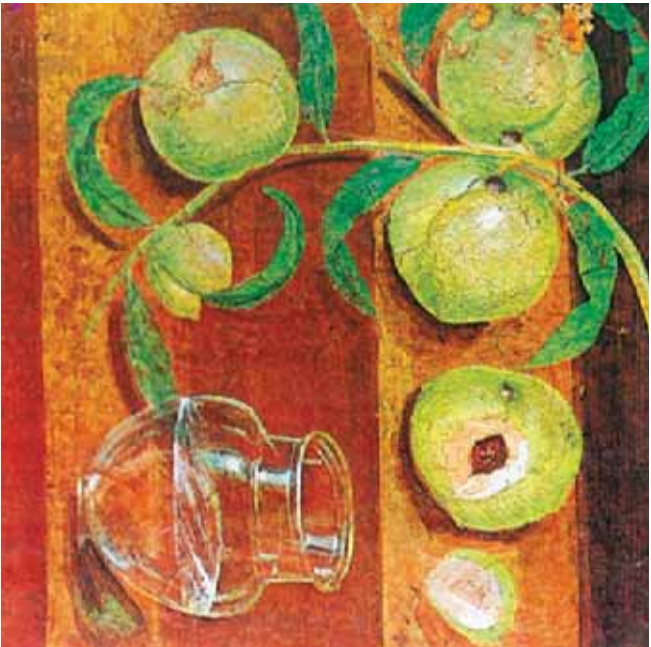

د لرغوني يونان او لرغوني روم هنرونه د لرغوني يونان او روم هنرونه د نورو هيوادونو له هنرونو سره څه توپير لري؟

د لرغوني يونان هنر: يونانيانو د ورته والي يا شابهت د هنر لومړنۍ نمونه له طبيعت څخه په لاس راوړه. د يونان ډير مهم آثار انساني مجسمې، د معمارۍ ودانۍ، د يوالي نقاشۍ، او نقش لرونکي گلدانونه دي. د يونان ديوالي نقاشۍ او مجسمې له منځه تللي دي. د يونان هنرمندان په نقاشۍ او مجسمه جوړولو کې د انسان د بدن په جوړولو کې له ډيرو بڼو تناسبنو څخه استفاده کوي.

(۱- تصوير) د اکرپوليس معبد د يونان په اتين کې، ۵۰ ق م

۱) تصویر بومالی نقاشی به روم کی ۱۰م کال

لومری تصویر د یونان د معماری نمونه ده. دلرغونی روم هنر: د لرغونی روم مجسمی او نقاشی د یونان له هنری اثر و څخه کاپی شوی دی او د روم هنر د یونان له هنر څخه رښتې اخلي. رومیان د یونانیانو په شان له طبیعت نه تقلید کوي، هغوی په نړۍ کې د لومړی ځل لپاره په نقاشۍ او مجسمه کې د ورته والي یا شباهت هڅې کړي دي. په روم کې د لویو ودانیو جوړول پیل شول. رومیانو په دیوالي نقاشیو او موزائیک کې (د وړو او رنگه پارچو د څنګ په څنګ ایښودلو څخه چې په دیوالونو، چتونو او د ځمکې په مخ لګول کېږي) د ودانیو د بسکالا لپاره ګټه اخیستله. ۲ او ۳ تصویرونه د لرغوني روم له هنر څخه انتخاب شوي دي.

۳) تصویر په موزائیک جوړ شوی دی د ښار د ایسوس اوسې کلي له بومالی موزائیک څخه د مرمړ له جنس څخه تاریخ ۲۱۰۰ م

تمرین:

که وضوړی خپله نقاشی د موزائیک په ډول سرته ورسوی باید کوم کارونه تر سره کړی؟

۴۰

د بېلو بېلو سیمې حجمونو جوړول

د کب او الوتونکي د جوړولو پاره څه کوئ؟
 تاسې تر اوسه کبان او الوتونکي ليدلي دي؟
 کوم يو ډول يې جوړولای شئ؟

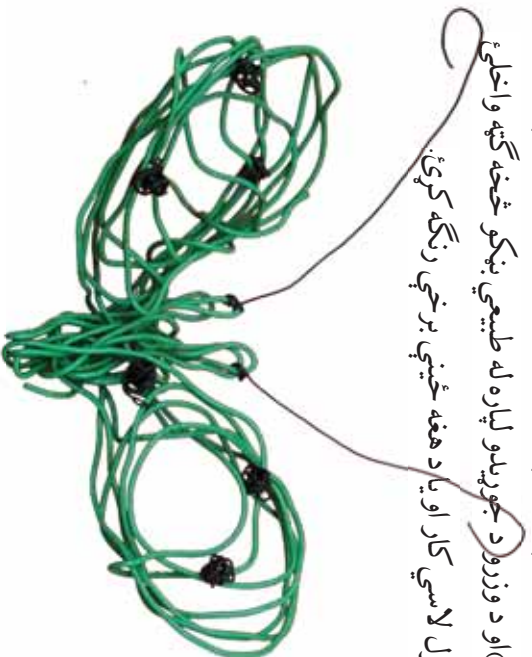

خپلې خوښې شوي نمونې ته په غور او دقت وگورئ او يا دهغې عکس وگورئ. دهغې شکل، اندازه، تناسب او... خپل ذهن ته وسپارئ. وروسته دهغې په جوړولو کې د سیمې کړې له میتود څخه گټه واخلي. سیم په یو لس سانتي متره لرگي باندې تاو کړئ او یوه وړه سیمې کره جوړه

(۱ تصویر)

کړئ: په دقت سره هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې دی، پرې اضافه کړئ. ترڅو هغه شکل چې غواړئ، جوړ شي. جوړ شوی کب او یا الوتوونکی په هغه وسیله بشپړ کړئ چې لرئ یې. د مثال په توګه د سترګو لپاره یې د میوو د زړې (خسته) او د ووزرود جوړېدو لپاره له طبیعي بڼکو څخه ګټه واخلئ. په پای کې یا ټول لاسي کار او یا د هغه ځینې برخې رنگه کړئ.

۲- تصویر) تکمیل شوی پتنگ

۴- تصویر) سترګې او لکې ورسره وصل کړئ

۳- تصویر) سپینې کړې ته د کب شکل ورکړئ.

نمونه:

۱- خپل کارونه د نورو د نندارې لپاره کنټرولئ او د هغې په هکله و خبریږئ.

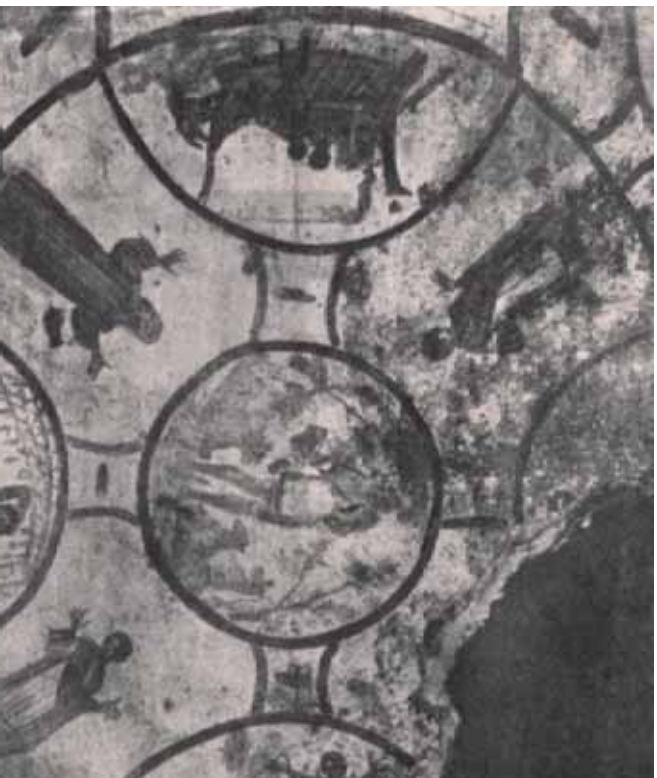

د مسیحیت هنر

د مسیحي هنر په هکله په څه پوهیږئ؟

د مسیحیت د لومړني دورې هنر: د مسیحیت په پیل کې د لرغوني روم حکومت دا دین په رسمیت نه پیژانل او د حضرت مسیح^(ع) پیروان یې شکنجه او ازارول. دوی د ځان له ویرې عبادتونه د ځمکې لاندې کوټور زیر زمیني کې په پټه تر سره کول. په دې کوټور کې د مسیحیانو د مرو قبرونه هم وو. لومړني نقاشي یې د همدې کوټور په دیوالونو انځور کړي وې. لومړي تصویر ته وگورئ: د بیزانس هنر: د مسیحي دین له رسمي کیلو وروسته د

(۱) تصویر: د مسیحیت په لومړنيو وختونو کې په زیر زمیني کوټور کې، ۴۰۰ م کال

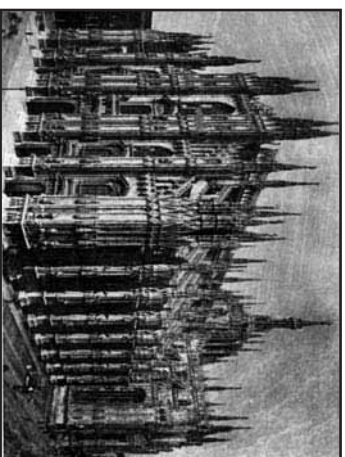
۱) تصویر: د سانتا آپولینا په کلیسا د کلیسا داخلي نقشه (رسماتا آپولینا په ۵۰۰ میلادي)

معماری هنر او د بیزانس هنر ورو، ورو را منځته نشو او ۱۰۰۰ کاله یې دوام و موند. د بیزانس کلیساوو ته یې په رنگه موزائیک، بنکلاورکوله، دغو موزائیک کاربو د روم او یونان له هنري کارو څخه واټن ونيو، تر څو د مسیحي دین د هنرونو بریاوې تر لاسه کړي. دویم تصویر ته وگورئ. د گوتیک هنر: د گوتیک هنر له ایټالېي څخه پیل شو او ټولې اروپا ته و غځید. د گوتیک په دوره کې، د لویو او ډیرو لورو کلیساوو جوړولو دود و موند چې هغه د کلیساوو د

دیوالونو د نقاشۍ، لپاره مناسب نه وو، نو ځکه مسیحي هنرمندانو په کرکيو او رنگه بڼیټو باندې خپل هنر ته ادامه ورکړه. ۳ او ۴ تصویر ته و گورئ.

(۳) تصویر: نقش شوی کرکي د کلیسا کرکي (د ۱۲۰۰ میلادي)

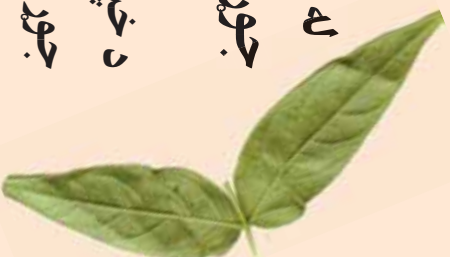
(۴) تصویر: د گوتیک کلیسا بڼیټی، پر څه، د ایټالیا د میلان کلیسا ۱۳۸۶

تمرین:

- ۱- له خپلو خپلوانو او دوستانو سره د رنگه بڼیټو او د کوټې په داخلي فضا باندې د هغو د تاثیر په هکله وغږیږئ او د خبرو پايلې په څو کرښو کې ولیکئ:
- ۲- له کومو تمدنونو سره چې اشنا شوي یاست. د هغو د معماری نمونې سره مقایسه کړئ.

له طبیعي موادو څخه د لاسي کار جوړول

د خپلي خوښي شکلو نه په ساده طبیعي موادو جوړ کړئ.

ستاسې په چاپیریال کې کوم طبیعي مواد پیدا کړي؟ لکه د ونو بڼکي نري
بناخونه، د ونو د تنو پوټکي، د ونو پاڼې، گلپاڼې، د الوتنکو بڼکي، زبري او
وړي، جبري، د میوو زړي... له خپل چاپیریال څخه را ټول کړئ. خپلو را
ټول شویو موادو ته په څیر وگورئ او فکر پرې وکړئ، وروسته وگورئ

(۱- تصویر: طبیعي موادو راټولول)

چي د کومو شکلونو د جوړولو لپاره بايد و کارول شي. د سلينيتو په واسطه راټول شوي مواد داسي سره کلاک کړئ چي سناسي د خپلي خوښي شکل تري جوړ شي. له دغو موادو څخه چي ناسي راټول کړي دي، څو مختلف شکلو ته جوړولای شئ.

۳- تصوير په طبيعي موادو ديو الوتونکي جوړول

۴- تصوير په طبيعي موادو ديو دلسان د خوري جوړول

۵- تصوير په طبيعي موادو ديوه ديوه حج جوړول

تمرین:

- ۱- د طبيعي موادو له څو نمونو څخه، لکه: د ونو پاڼي، لسټي، تيرې، د بيلو بيلو زرو يا مند کوڅخه د خپلي خوښي شکل جوړ کړئ.
- ۲- د طبيعي ډول ډول موادو له ترکيب څخه، لکه: له تيرې، زري او پاڼو څخه په خپله خوښه يو شکل جوړ کړئ.

د افغاني هنرمندانو پېرندل د افغانستان د معاصر هنر بنسټ اېښودونکي څوک دي؟

پروفیسور غلام محمد میمنګي:

استاد غلام محمد میمنګي د فاریاب ولایت په یوې مشهورې کورنۍ کې په ۱۹۵۲ کال کې وزیږېد. خدای (ج) هغه ته په کوچنیوالي کې هنري استعداد ورکړی و. هغه په ډیپلوم لاسوهنې کې د امیر عبدالرحمان خان او د هغه درباریانو پام ځان ته را واړاوه او په څوارلس کلنۍ کې کابل ته راغی. نوموړی د ډیپلوم پوښتنو، نقاشانو د لارښوونو له امله یو لوی هنرمند شو. استاد په هنري برخو کې ستر خدمتونه کړي دي د هغو له جملې څخه په ۱۳۰۲ هجري کال کې یې د صنایعو ټکنولوژیکي تاسیس کړ چې تر اوسه ډیپلوم لوی هنرمندان په کې روزل شوي دي او په هنري کارونو بوخت دي. پروفیسور غلام محمد میمنګي

په نقاشۍ، رسامۍ، سربيره په موسيقۍ، معمارۍ، مهندسي، شعر او ادبياتو كې يې لوی لاس درلود. له استاد څخه ډیر هنري آثار پاتې شوي دي چې د هېواد په دڼه او بهر كې ساتل كېږي. دده د نقاشۍ څو اثار د افغانستان په ملي گالري كې ساتل كېږي. استاد د ۱۳۱۴ كال د ليندۍ (قوس) په مياشت كې له دې

فاني نړۍ څخه سترگې پټې كړې او په كابل كې خاورو ته وسپارل شو.

استاد برېښنا:

مرحوم استاد عبدالغفور برېښنا د افغانستان ډير ټكره او غښتلی هنرمند و. استاد برېښنا په ۱۲۶۸ كال په كابل كې وزېږېد. د جېسي په لېسه كې يې خپل تحصيلات بشپړ كړل او د عالي هنري تحصيلاتو لپاره لوېديځ المان ته واستول شو. خپل عالي تحصيلات يې د المان د بنسكلو هنرونو په اكاډمۍ كې د شپږو كالو په موده كې پای ته ورسول او بيرته وطن ته راستون شو. په هنري او فرهنگي كارو بوخت شو. برېښنا په نقاشۍ كې يو ونلی هنرمند و. سربيره پر

نقاشي په موسيقۍ، تمثيل، او د ډرامو تمثيلي ټو

ټو په ليكلو كې يې لوی لاس درلود. استاد برېښنا د افغانستان معاصر هنر ته تر يوۍ كچې ولسي بڼه وركړه. د افغانستان بېلې تاريخي صحفې او د افغانستان د خلكو كړو وړو ته يې مراجعه وكړه او د ټولني د ټيټې طبقې معاصر هنري ور دڼه كړ. استاد برېښنا د امكان تر پورې هڅه وكړه چې ډير سوچه افغاني رنگونه په افغاني سوچه موضوعگانو كې و كاروي، تر څو افغاني هنر د اروپايي هنر له اغيزې جلا كړي. د استاد

برېښنا اثار لرغونې تصويرونه، طبيعي منظرې، افولکلوريکې موضوعگانې او د ډيرترتوتونو رسمونه ټول د خپلو خلکو د هويت څرگندوی دی. استاد په ۱۳۵۲ هـ ش کال کې د ۶۶ کالو په عمر له دې فاني نړۍ څخه سترگې پټې کړې او په کابل کې خاورو ته وسپارل شو.

استاد غوث الدين:

استاد (غوث الدين غوثي) د غلام محي الدين زوی په ۱۲۸۹ هـ ش کال يې په کابل کې سترگې و غړولې. ده ابتدايي تحصيلات په غزني کې سرته ورسول. ځوان غوث الدين په ۱۳۰۹ هـ ش کال له يوې څلورينبت کسينزي ډلې سره د صنايعو په ښوونځي کې د نقاشۍ د هنر د زده کړې لپاره شامل شو. تر فارغيدو وروسته په همدې لېسه کې د ښوونکي په صفت وگمارل شو. بيا د مخبرانو په وزارت کې د پستي موزيم د مدير په حيث و ټاکل شو. په چيرو زياتو پستي ټکټو کې دده اثار موجود دي. په قندهار کې ډيرې مهمې او تاريخي پيښې چې ډير کالونه يې دوام کړي وو، دده په اثارو کې ليدل کيږي.

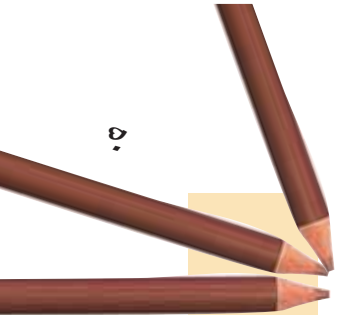

دا اثار شل هنري اٿرونه دي چي درياليزم او رومانٽيزم په سبڪ انځور شوي دي. استاد غوث الدين به ۱۳۶۱ هـ ش كال كي د هنرمندانو د اتحاديي رئيس و. دده اثارو په اسيا، افريقا او په مصر كي لومړۍ جايزي تر لاسه كړي دي. همدا رنگه دده اثارو په هندوستان او بلغاريا كي هم جايزي گټلي دي. د اثارو شمير يي له (۲۰۰۰) تر (۲۵۰۰) پوري رسيري. هغه د پوهني وزارت د هنر نښان او رښتين نښان تر لاسه كړي دي. استاد د ۸۵ كالو په عمر په امريكا كي مړ او په هغه ځلي كي خاورو ته وسپارل شو.

تمرین:

تاسي په خپلو ولايتونو كي كوم هنرمندان پيژنئ؟ د مهمو اثارو نومونه يي واخلي!

د افغانستان له ملي موزیم سره پېژندګلوي

موزیم داسې ځای یا ودانۍ ده چې د هیواد تاریخي او فرهنگي اثار په کې ساتل کېږي. د هنري او تاریخي نمونو ساتل په فرهنگي لحاظ د ډیر ارزښت وړ دي. دولت د تاریخي اثارو د ساتنې لپاره موزیمونه ایجادوي. د افغانستان د ملي موزیم بنسټ په ۱۳۹۲ هـ ش کال کې د عجایب خانې په نوم کېښودل شو. په لومړنیو وختونو کې په هغه کې خطي نسخې، د قرآنکریم تفسیرونه، په لاس ګڼل شوي توکي، حربي وسيلې، بېړق او ... ساتل کېدل. دا اثار د ۱۳۰۷ او ۱۳۰۸ هـ ش کالو ځان بوزونکو پېښو او بریدونو لاندې راغلل او پاتې شوني یې په ۱۳۰۸ هـ ش کال کې یوې بلې ودانۍ ته یوړل شول او د کابل د موزیم تر عنوان لاندې یې خپل مناسب فعالیت پیدا کړ. په ۱۳۳۹ هـ ش کال د یونسکو د هټیونو په مرسته د موزیم تشکيلات د علمي معیارونو په پام کې نیولو سره اصلاح کړای شول. د کابل موزیم په ۱۳۵۲ هـ ش کال کې د افغانستان د ملي موزیم په نوم یاد شو. په ۱۳۵۳ هـ ش کال کې د هغه الماری او ویتريونه په عالي شکل ډیزاین شول، ترڅو چې اثار یې نندارې ته کېښودل شي او نوي ځانګې په کې جوړې شوي، ترڅو د هغې بیا جوړونه تر سره شي. پر هغې سربیره هنري اثار یې فهرست بندي هم شول. د کورنیو جګړو په پیل سره په ډیر تاسف چې ډیر کالونه یې دوام وموند، ملي موزیم مناسبه پراختیا ونه موندله.

د افغانستان په ملي موزیم کې د هیواد د بېلو بېلو سیمو ډیر زیات شمیر اثار په مختلفو پیر یو یوري، لکه: د ډبرو دورې، د برونزو دورې د اوسپنې دورې پورې اړه لري، ساتل کېږي.

سربیره په دې د لومړنیو مدنیتونو یو زیات شمیر اثار، لکه: کریکو باختري مدنیت کریکو- بودیک مدنیت او د ګندهارا مدنیت په دې موزیم کې ساتل کېږي.

د اووم ټولګي د منابعو فهرست

- ۱- د ماشومانو او نوي ځوانانو د نقاشۍ د تدریس لارښود، د غلام محي الدين شبنم غزنوي اثر، ۱۳۸۰ هـ ش کال
- ۲- د لومړنۍ دورې د لومړيو، دويمو او دريمو ټولګيو د هنر د تدریس لارښود. ګود نمبر ۴- ۵۳ و ۱۳۸۵
- ۳- د طراحي او نقاشۍ د طريقو لارښود. روښن پاکار
- ۴- د تجسمي هنرونو جهاني مسلکي او حرفوي ګود ۲۱- ۱۳۸۶، ۳۵۸، ۱۳۸۶
- ۵- د تجسمي هنرونو اصول، ډاکتر محمد حسين حليمي
- ۶- طرح او شکل رکلاس مقلداتې من درما هاوس)، يو هانس اېتن.
- ۷- سود طراحي فني و حرفوي ګود ۹۲- ۳۵۹، ۱۳۸۶
- ۸- د اېتن د رنگ کتاب.
- ۹- د لاسي چاپ کارگاه ۱ فني حرفوي ګود ۲۰- ۳۵۸، ۱۳۸۴
- ۱۰- د هنر دایرة المعارف، روښن پاکار.
- ۱۱- د هنر تاريخ، ارزښت، کامبريج، د تهران نشرات، تهران، ۱۳۸۰
- ۱۲- ۱-۲ د نړۍ د هنر تاريخ، فني او حرفوي ګود ۴۰- ۱۳۸۵ او ۷- ۱۳۸۶، ۴۷۰، ۱۳۸۶
- ۱۳- ۱-۳ په تاريخ کې د هنر سير ۱، د پوهنځي نه مخکې ګود ۳- ۱۳۸۶، ۵۹۴
- ۱۴- افغانستان (دمقالو مجموعه) ژباړونکي هوشنگ اعلم او مرتضی اسعدي
- ۱۵- افغانستان د تاريخ فشرده فاروق انصاری د مطالعاتو مرکز، کابل، ۱۳۸۶
- ۱۶- د افغانستان مختصر تاريخ، علامه عبدالحي حبيبي.
- ۱۷- د خط تاريخ او د افغانستان لرغوني ليکنې. علامه عبدالحي حبيبي.
- ۱۸- موزيم پېژندنه او د افغانستان د موزيمونو سره د پيارتمنت اتنوگرافي او لرغون پېژندنه، د کابل پوهنتون د اجتماعي علومو پوهنځي، پوهندوی محمد رسول باوري- کابل ۱۳۷۵ کال.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**